

Kántás Károly

(Sóly, 1912. december 2. – Bécs, Ausztria, 1991. március 13.)
geofizikus, geofizikus-mérnök, a Magyar Tudományos Akadémia tagja (levelező 1954. június 19.)

1912. december 2-án a Veszprém megyei Sólyon született Kántás Károly, Kossuth-díjas geofizikus, egyetemi tanár, az MTA levelező tagja.

Életpályája:

Egy parasztcsalád negyedik gyermeke volt, a középiskolát a Pápai Református Kollégiumban végezte. A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen szerzett matematika–fizika szakos tanári és bölcsészdoktori oklevelet 1936-ban. Előbb a kőolajkutatásokkal foglalkozó amerikai Eurogasco, majd 1937-től a Magyar-Amerikai Olajipari Rt. (MAORT) alkalmazásában állt, mint vezető geofizikus.

Tudományos munkássága:

Az ötvenes évek közepén első feladatai egyike volt, hogy geomágneses méréseket végezzen a Dunántúlon. Így került Sopronba, a Soproni-hegységben is végzett méréseket. Itt ismerkedett meg a brennbergi szénbánya vezetőivel, majd az ottani bányamérnökök útján Tárczy-Hornoch professzorral. Kántásnak ekkor már közleményei jelentek meg a geomágneses tér normálértékének meghatározásáról, ami szükséges volt a mérési eredmények földtani értelmezéséhez, műszert szerkesztett a kőzetek mágnesezettségének mérésére. Eredményei alapján 1942-ben megszerezte a kísérleti fizika és matematika doktorának címét a budapesti egyetemen. Az elvégzett mérések eredményei, a Dunántúl regionális geofizikájáról Scheffer Viktorral közösen írt úttörő tanulmányába is beépültek.

Az 1944. októberi nyilas hatalomátvételt követően elbocsátották állásából, 1945-ig a lovászi kőolajmezőn, majd 1945-től 1947-ig ismét a MAORT-nál

dolgozott. 1947-ben alkalmazott geofizikából magántanári képesítést szerzett a soproni egyetemen. 1951-ben soproni Bánya- és Földmérőmérnöki Kar Geofizikai Tanszéke alapító tanszékvezető egyetemi tanára lett. (a kar 1956 után a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemre került). A tanszéken geofizikus-mérnökök képzése folyt. 1955-től az MTA szervezeti keretén belül létrehozott soproni Geofizikai Kutató Laboratórium igazgatói tisztét is betöltötte. (Ez volt az 1972-ben létrejött soproni Geodéziai és Geofizikai Kutatóintézet elődje.) Pályafutása első szakaszában a geomágneses terepi mérésekkel foglalkozott, később bekapcsolódott az 1930-as évek közepén fellendült szénhidrogén-kutatásokba. Terepi munkássága során számos módszer kidolgozásával fejlesztette a fúrásos nyersanyag-kutatás technológiáját. Különösen jelentős alkotása volt a béléscsővezetett fúrólukak szúrólánggal működő hő- és nyomásálló perforátora, amelyért 1952-ben Kossuth-díjat kapott.

Az 1950-es években érdeklődése a – kőzetek, ásványok és egyéb földtani közegek elektromos tulajdonságainak mérésén alapuló – geoelektronikus módszerekre irányult. 1955-ben az ő kezdeményezésére jött létre a kínai–magyar geofizikusokból álló munkaközösség, 1955–1956-ban maga vezetett egy expedíciót Kínába.

Az 1956-os forradalom leverését követően, családjával együtt elhagyta az országot. Kántás professzort hívták Amerikába, de ő Ausztriában maradt, Bécs mellett élt. Emigrációjában jelentősen hozzájárult az országban folyó szénhidrogén-kutatásokhoz. Az Österreichische Mineralölverwaltung igazgatójának lett tanácsadója geofizikai ügyekben, a Leobeni Ércbányászati Egyetem geofizika- professzoraként oktatott. Javaslatára történtek tellurikus és gravitációs mérések az Alpok előterében, ő vezette be a gravitációs tér derivált térképeinek alkalmazását Ausztriában.

Főbb művei:

- Mágneses anomáliák értelmezése a vertikális-intenzitás görbéje alapján. Budapest, Sárkány ny., 1942, 16 p.

- A Dunántúl regionális geofizikája. in: Földtani Közlöny 1950 (Scheffer Viktorral)
- Korszerű elektromos mérések az olajfeltárások szolgálatában. in: Bányászati és Kohászati Lapok 1950
- A tellurikus módszer jelentősége a földtani anyagkutatásban. in: MTA Műszaki Tudományok Osztályának Közleményei 1957. 295–312.

Fontosabb díjai, elismerései:

Tudományos eredményei elismeréseként 1952-ben Kossuth-díjat kapott, 1954-től pedig a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választották. Miután elhagyta az országot, kizárták a tagok sorából, s levelező tagságát csak posztumusz, 2000-ben állították vissza. 1968 és 1978 között az ausztriai magyarok kulturális egyesülete, a Bornemissza Péter Társaság elnöke volt.

Kántás Károly 1991. március 13-án Bécsben hunyt el. 2001-ben, halálának 10. és a Soproni Egyetem Geofizikai Intézete alapításának 50. évfordulóján elhelyezték emléktábláját az intézet falán.

Születésének 100. évfordulóján az MTA soproni Geodéziai és Geofizikai Intézete is emléktáblát állított tiszteletére és róla nevezték el a Kántás Károly Geofizikai Kutatólaboratóriumot (2012. dec. 1-jén). Hagyatékát a zalaegerszegi Magyar Olajipari Múzeum őrzi, ahol bronz mellszobrát is A magyar–kínai geofizikai expedícióról előkerült fényképeket a Fortepan közölte (2014-ben).